

קיום האבות את התורה עד שלא ניתנה

שלום רוזנר

1. בראשית פרק יח פסוק ו

וימחר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת לרשי ועשי עגות:

2. תורה שלמה בראשית יח:צא

[וה] לרשי ועשי עגות, שבנין נדר יצחק, והנין אלא כשהמלאכים באים אצל אברהם סרו אומר לרשי ועשי עגות שהיה נסח ואמר לו שוב אשוב אליך כעת חיה ותנה בן לשרה אשתך *).

3. בראשית פרק כז פסוק ט

לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טובים ואעשה אתם מטעמים לאביך כאשר אהב:

4. רש"י בראשית פרק כז פסוק ט

שני גדיי עזים - וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק, אלא האחד הקריב לפסחו והאחד עשה מטעמים. בפרקי דרבי אליעזר (פרק לב):

5. בראשית פרק לב פסוק ה

ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה:

6. רש"י בראשית פרק לב פסוק ה

(ה) גרתי - לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, אינך כדאי לשנוא אותי על ברכות אביך שברכני (לעיל כז כט) הוה גביר לאחזק, שהרי לא נתקיימה בי. דבר אחר גרתי בגימטריא תר"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותר"ג מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים:

7. תלמוד בבלי מסכת קיזושין דף פב עמוד א

וכן הוא אומר באברהם אבינו: + בראשית כד + ואברהם זקן... וה' ברך את אברהם בכל. מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, שנאמר: + בראשית כז + עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתני מצותי חוקותי ותורותי.

8. תלמוד בבלי מסכת יומא דף כח עמוד ב

אמר רב: קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, שנאמר + בראשית כז + עקב אשר שמע אברהם בקלי וגו'. אמר ליה רב שימי בר חייה לרב: ואימא שבע מצותי - הא איכא נמי מילה - ואימא שבע מצות ומילה: - אמר ליה: אם כן מצותי ותורתני למה לי אמר (רב) + מסורת הש"ס: [רבא] + ואיתימא רב אשי: קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שנאמר תורתני - אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה.

1

9. שו"ת הרמ"א סימן י

ולכן לומד דינים מפסוק ויצו ולומד הג"ש מדכתיב כי ידעתיו וגו', שעדיין לא ניתנה התורה ולא היה לאברהם דינים אלו שניתנו לנו בסיני. ואע"ג דדרשינן + יומא כח, ב, בהוצאות קודמות חוץ מהוצאת ווארשא הנוסחא ואע"ג דדרשינן בעירובין, ואחר זה ישנה הערה בסוגריים: צ"ל יומא פ' אמר להם הממונה דף כח ע"ב, אמנם נראה שבנוסחא ההיא המלה בעירובין מכוונת לדין ערוב תבשילין שדורש שם, ולא למסכת עירובין + עקב אשר שמע אברהם בקולי מלמד ששמר אברהם אפילו עירוב תבשילין + ושם הגמרא בשינוי לשון, ולומד ששמר אברהם אפילו עירוב תבשילין מדכתיב תורותי, אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה + אם כן שמע מינה שהיה נוהג כפי התורה והמצוה אפילו מצוה מדרבנן. מכל מקום טכיל לומר אם הוא שמר אנשי ביתו לא שמרו רק החק הנימוסי הנמסר להם, דהיינו ז' מצות בני נח. דמי לט גדול מאדוננו אבינו יעקב ע"ה אשר נשא שתי אחיות. אלא ע"כ צריכין אנו להודות ולומר כי הכתוב שאמר למען אשר יצוה וגו' לא קאי רק אאותן שבע מצות של בני נח. ולכן סובר ר"י דלמדין דיני בני נח מוצו, כי דיני בני ישראל לחוד ודיני בני נח לחוד. ורבי יצחק רוח אחרת עמו, ולומד דינים מאלהים בג"ש דונקרב בעל הבית וגו', כלומר וסובר שדיני בני נח הן אותן דינים שנצטוו ישראל בסיני ולכן לומד אותן מקרא הנאמר בסיני והכל אחד. כן נראה לפרש סוגיא זו.

10. שו"ת אגרות משה אבן העזר ת"ד סימן ט

תנן בסוף קידושין דף פ"ב ע"א קיים אברהם כל התורה, שמעתי מקשין דא"כ גם יעקב מסתמא קיים כה"ת = כל התורה = ואיך לקח ב' אחיות. אבל לע"ד ל"ק כלום דהא ב' אחיות רק ע"י קידושין נאסרו וקודם מתן תורה לא היו כלל ענין תפיסת קידושין. דאיסור א"א לבני נח אינו מדין תפיסת קידושין וקנין בהאשה דלא שייך קנין זה לב"נ אלא הוא יחוד בעלמא בלא שום קנין ולכן יכולין להפריד ולילך זה מזה כ"ז שירצו כדאיתא בסנהדרין דף נ"ח ע"ב וברמב"ם פ"ט ממלכים ה"ח ורק אישות כזה היא קודם מ"ת, ובכה"ג גם אחר מ"ת לא נאסרו קרובות האשה ונמצא שלא הו"ל שום איסור דב' אחיות כלל. ומה שאסור לר"ע אשת אביו לב"נ = לבן נח = אף אחר מיתה בסנהדרין שם הוא מחמת דנאסרה לו מה שהיתה מיוחדת לאביו אף שלא היה בגדר קנין קידושין, אבל עריות אחרות דע"י קידושין שלא נאסרו אלא אחר מ"ת הוא רק ע"י קידושין דקנין שאינו שייך בב"נ ולא היה שייך להחמיר כלל וזה פשוט לכאורה. אך יקשה מלשון הגמ' בפסחים דף ק"ט ע"ב שאמר יעקב איני מברך שנשאתי ב' אחיות בחייהן שעתידה תורה לאוסרן עלי והא למה שבארתי אין שייך לאסור עליו אף אחר מתן תורה א"כ משמע שהי' שייך תפיסת קידושין וכדמצינו ביוסף שפרש"י בחומש לפ' ויחי (מח, ט) שהראה שטר קידושין. ואף שלבן ודאי לא קידש בנותיו ליעקב דהוא לא קיים את התורה ואין ראי' מיוסף, מ"מ הא היו אחיות מאב אחד ואולי גם מאם אחת ולכן צ"ל שבשם זה עכ"פ עתידה תורה לאוסרן עליו אף שלא אסרה את נשיו לא נאה שיברך. אך שיש להקשות על עמרו שנשא ויכבד שהיתה אחות אביו תא עמרו הוא מד' שמתו בעטיו של נחש ובודאי קיים גם הוא כה"ת. ושמעתי שמתרצין שלצורך גדול לא קיימו והכא ה"ל צורך גדול שידעו ברוה"ק שמשא ואהרן ומרים יולדו רק מהם. אבל יקשה טובא דאם שייך לאסור גם קודם מ"ת לרוצין ליחוד א"כ שייך בשם האיסור אף קודם רק שעדיין לא נאסרה, וא"כ מ"ט הולדות כשרים הא ולד ערוה הוא ממזר אף באופן שליכא איסור כלל, כגון דבקום עכ"ס זה בזה ונפל מן חגג ונתקע בערוה, וגם יותר מזה אף באופן שמוותרת לכתחלה כגון אסתר אף שאין שייך לענוש על החטא יהי' הולד ממזר משום דזה שהוא ממזר אינו מצד עונש על החטא אלא דולד ערוה הוא ממזר בעצם כעין ולד הנוול מן הטמא שהוא טמא שאינו קנס אלא שבעצם הוא כן. וא"כ גם קודם מ"ת נהי שלא נאסרה אבל כיון שהי' בשם האיסור רמאחר דהי' הדור שלא למשאה מ"ט לא הי' ממזר, ואף שעדיין לא נאסר ממזר קודם מ"ת מ"מ כשניתנה תורה ונאסר ממזר הי' להם ליאסר. ואדרבה אליבא דאמת אין לנו מיוחס כמשה ואהרן, ובפירוש ילפינן פסול ממזר לדיני נפשות מאתן שצריך שיהיו מיוחסין כמשה בסנהדרין דף ל"ו ע"ב.

11. דמב"ן בראשית פרק כו פסוק ה

ויש לשאול, אם כן איך הקים יעקב מצבה (להלן כח יח) ונשא שתי אחיות, וכדעת רבותינו (ב"ר עד יא) ארבע, ועמרו נשא דודתו (שמות ו כ), ומשה רבינו הקים שתים עשרה מצבה (שם כד ד), והאיך אפשר שיהיו נוהגים היתר בתורה

2

במה שאסר אברהם אביהם על עצמו וקבע לו השם שכר על הדבר, והוא יצוה את בניו ואת בתו אחריי ללכת בדרכיו. וביעקב דרשו (ב"ר עט ו) ששמר את השבת וקבע תחומין. ואפשר שיהיה זה בשבת מפני שהיא שקולה ככל התורה כולה (ירושלמי ברכות פ"א ה"ה), שהיא מעידה על מעשה בראשית: ואולי נאמר, משמרתני - שניות לעריות של בני נח, ומצותי - גזל ושפיכות דמים, חקותי - אבר מן החי וכלאים של הרבעת בהמה והרכבת אילן, ותנורתי - דינין ואסורי עבודה זרה, שאלו כולן נצטוו בהן בני נח, והוא השומר והעושה רצון בראו ומשמר אפילו דקדוקין וחמרות במצות שלהן, וכמו שהזכירו ע"ז של אברהם אבינו ארבע מאה פרקי הוות (ע"ז יד ב). ודרשו "במאה שערים" שמדדוה למעשרות (ב"ר סד ו), כי היו האבות נדיבי עמים לתת מעשרות לעניים, או לכהני ה', כגון שם ועבר ותלמידיהם, כענין והוא כהן לאל עליון (לעיל יד יח): והנראה אלי מדעת רבותי שלמד אברהם אבינו התורה כלה ברוח הקדש ועסק בה ובטעמי מצותיה וסודותיה, ושמר אותה כולה כמי שאינו מצווה ועושה, ושמירתו אותה היה בארץ בלבד, ויעקב בחוצה לארץ נשא האחות, וכן עמרים, כי המצות משפט אלהי הארץ תן, אף על פי שהוזהרנו בחובת הגוף בכל מקום (קדושין לו ב). וכבר רמזו רבותי הסוד הזה (בספרי דברים פסקא מג), ואני אעירך בו בעזרת השם (ויקרא יח כה, דברים יא יח). והמצבה מצוה שנתחדשה בזמן ידוע היא, כמו שדרשו (בספרי) באשר שנה ה' אלהיך (דברים טו כב), ששנאה את היותה אהובה בימי האבות:

12. רמב"ן ויקרא פרק יח פסוק כה

והנה השם הנכבד הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים לכל העולם, אבל ארץ ישראל אמצעות הישוב היא נחלת ה' מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שוטר ומושל בהחילו אותה לעמו המיוחד שמו זרע איהבין, וזהו שאמר (שמות יט ה) והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ, וכתוב (ירמיה יא ד) והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים, לא שתהיו אתם אל אלהים אחרים כלל. והנה קדש העם היושב בארצו בקדושת העריות וברובי המצות להיותם לשמו, ולכן אמר (להלן כ כב) ושמרתם את כל חוקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם ולא תקיא אתכם הארץ, וכתוב (שם פסוק כד) ואמר לכם אתם תירשו את אדמתם ואני אתננה לכם לרשת אותה אני ה' אלהיכם אשר הבדלתי אתכם מן העמים, יאמר כי הבדיל אותנו מכל העמים אשר נתן עליהם שרים ואלהים אחרים, בתנו לנו את הארץ שיהיה הוא יתברך לנו לאלהים ונהיה מיוחדים לשמו. והנה הארץ שהיא נחלת השם הנכבד תקיא כל מטמא אותה ולא תסבול עובדי ע"ז ומגלים עריות: והפרשה הזאת הזכירה המולך לכלול עבודה זרה עם זכרון העריות. ועל כולם אמר אל תטמאו בכל אלה כי בכל אלה נטמאו הגוים, ותקיא הארץ את יושביה, וכן אמר בפרשה השניה (להלן כ כו) ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, שהוא חומר איסור עבודה זרה, ולכן אמר כי מפני שהם מיוחדים לשמו בעבור כן נתן להם הארץ, שטאמר (שם פסוק כד) ואומר לכם אתם תירשו את אדמתם ואני אתננה לכם לרשת אותה אני ה' אלהיכם אשר הבדלתי אתכם מן העמים:

והנה בחוצה לארץ, אע"פ שהכל לשם הנכבד, אין טהרה בה שלימת, בעבור המשרתים המושלים עליה והעמים ידעוים אחרי שריהם לעבוד גם אותם. ולכן יאמר הכתוב (ישעיה נד ה) אלהי כל הארץ יקרא, כי הוא אלהי האלהים המושל על הכל והוא יפקוד בסוף על צבא המרום במרום להסיר ממשלת העליונים ולהרוס מערכת המשרתים, ואחרי כן יפקוד על מלכי האדמה באדמה. וזהו ענין הכתוב שאמר (דניאל ד יד) בגזרת עירין פתגמא ומאמר קדישין שאלתא. יאמר כי הדבר ההוא הנגזר על נבוכדנצר היא גזרת עירין (פתגמא ומאמר קדישין שאלתא) שגזרו על הכוחות הטאליין מהן לעשות כן, ויקרא "עירין" כי מאצלותו יתעוררו הכחות בכל הפעולות, כמו שאמר (שם שם י א) ואלו עיר קדיש מן שמיא נחית קרא בחיל וכן אמר גזרו אילנא וגו'. ומאמר קדישין שאלתא, כלומר ששאלו מה הרצון העליון עליו ואחרי כן גזרו להעשות כן, וזהו שאמר לו דניאל (שם פסוק כא) וגזרת עילאה היא, כי הכל מאתו יתברך:

והנה השם הנכבד יתברך אלהי האלהים בכל העולם ואלהי ארץ ישראל שהיא נחלת ה', וזהו טעם וזנה אחרי אלהי נכר הארץ (דברים לא טו), כי האלוהות נכרים בארץ השם ובנחלתו, וזהו שטאמר (מ"ב יז כו) לא ידעו את משפט לא אלהי הארץ ושלח בם את האריות והנם ממיתים אותם כאשר אינם ידעוים את משפט אלהי הארץ, והנה הכותיים הראשונים שלח בהם האריות בעבדם את אלהיהם לשלח בהם את האריות, ובבואם בארץ השם ועשו שם כמעשיהם ישראל אינה כשאר ארצות, אינה מקיימת עוברי עבירה. ובספרי (האזינו שטו) ואין עמו אל נכר (דברים לב יב), שלא תהא רשות לאחד משרי האומות לבא לשלוט בכם, כענין שטאמר ואני יוצא והנה שר יון וגו'. והוא מאמרם (כתובות

קי ב) כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה שטאמר (להלן כה לח) לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים, ואומר (ש"א כו יט) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבד אלהים אחרים: ואמרו בתוספתא דע"ז (פ"ה ה"ה), הרי הוא אומר (בראשית כח כא) ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלהים, ואומר לתת לכם את ארץ כנען, כל זמן שאתם בארץ כנען הייתי לכם לאלהים, אין אתם בארץ כנען כביכול אין אני לכם לאלהים, וכן הוא אומר (יהושע ד יג) כארבעים אלף חלוצי צבא עברו לפני ה', ואומר (דה"א כב יח) ונכבשה הארץ לפני השם ולפני עמו, וכי תעלה על דעתך שישראל מכבשין את הארץ לפני המקום, אלא כל זמן שהן עליה כאילו היא מכובשת הא אינם עליה אינה מכובשת:

ב) ומן הענין הזה אמרו בספרי (עקב מג), ואבדתם מהרה (דברים יא יז), אף על פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ היו מצוינין במצות שכשתחזרו לא יהו עליכם חדשים, משל לאדון שכעס על אשתו ושלחה לבית אביה, אמר לה הוי מתקשטת תכשיטים שכשתחזרי לא יהיו עלך חדשים, וכן אמר ירמיה (לא כ) הציבי לך ציונים, אלו המצות שישראל מצוינין בהם:

והנה הכתוב שאמר (דברים יז יח) ואבדתם מהרה ושמתם את דברי אלה וגו', אינו מרמז בגלות אלא בחובת הגון כתפילין ומזוזות, ופירשו בהן כדי שלא יהו חדשים עלינו כשנחזור לארץ, כי עיקר כל המצות ליושבים בארץ ה'. ולפיכך אמרו בספרי (ראה פ), וירשתם אותה וישבתם בה ושמרתם לעשות (דברים יא לא לב), ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה, וכך הוא בתוספתא דע"ז (פ"ה ה"ב). וזו היא מחשבת הרשעים (סנהדרין קה א) שהיו אומרים ליחזקאל, רבינו יחזקאל עבד שמכרו רבו יש עליו כלום, שטאמר (יחזקאל כ לב) והעולה על רוחכם היה לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים כמשפחות האדמה לשרת עץ ואבן:

ז) וזו היא מצות יעקב אבינו לביתו ולכל אשר עמו בשעת בואם לארץ (בראשית לה ב) הסירו את אלהי הנכר אשר בתוכם והטהרו. והשם לו לבדו נתכנו עלילות שמתה רחל בדרך בתחילת בואם בארץ, כי בזכותה לא מתה בחוצה לארץ, ובזכותו לא ישב בארץ עם שתי אחיות והיא היתה הנשאת באיסור האחות. ונראה שנתעברה מבנימין קדם בואם בשכם ולא נגע בה בארץ כלל, מפני הענין שהזכרנו:

ח) ואמר הנביא (ירמיה טז יח) ושלמתי ראשונה משנה עונם וחטאתם על חללם את ארצי, בנבלת שקוציהם ותועבותיהם מלאו את נחלתי. והענין הזה הוא במקומות רבים בסתובים, ונראנו מפורש בהם אחר שפקחתי בו עיניך. וכתב ר"א בפרשת וילך (דברים לא טז), ידעתי כי השם אחד והשינוי יבא מהמקבלים, והשם לא ישנה מעשיו כי כלם הם בחכמה, ומעבודת השם לשמור כח הקבול כפי המקום על כן כתוב את משפט אלהי הארץ, ואמר ביעקב הסירו את אלהי הנכר, והפך המקום הדבק בעריות שהם שאר, והמשכיל יבין, אלו דבריו ז"ל. ואל תשיב עלי מפסוק מיכאל שרכם (דניאל י כא), כי הוא שר משרת לבקש רחמים על ישראל, לא שר מלכות וממשלה. וכן היה שר צבא הנראה ליהושע ביריחו (יהושע ה יג), הראה לו כי השם שלחו לחלום מלחמותיהם, כענין בחזקיהו (מ"ב יט לה). וגם שהיה זה בהיותנו בחוצה לארץ:

13. רשי דברים פרק יא פסוק יח

(יח) ושמתם את דברי - אף לאחר שתגלו היו מצוינים במצות, הניחו תפילין, עשו מזוזות כדי שלא יהו לכם חדשים כשתחזרו. וכן הוא אומר (ירמיה לא, כ) הציבי לך ציונים:

14. גר"א דברים שם

פירש רש"י ז"ל אף לאחר שתגלו היו מצוינים במצוות הניחו תפילין עשו מזוזות, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו. וכן הוא אומר (ירמיה לא, כ) הציבי לך ציונים, והוא מספרי [י"ד וקשה], הלא גמרא מפורשת במס' קדושין (לו, ב). כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ, ושאינה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ. ומרש"י ז"ל פה משמע דמצות תפילין ומזוזות אינה נוהגת בחו"ל, רק מפני שלא יהיו חדשים כשתחזרו לא"י, ובלא"ה היו פטורים מזו.

וכראה שיש כאן טעות המעתיקים לשון רש"י ז"ל. כי היה כתוב ברש"י ישן בראשי תיבות ה"ת ע"מ, ותשבו כי זה הוא פירושו הניחו תפילין עשו מזוזות. ובאמת ה"ת הוא הפירוש

4

ש"א נ"א י"ג

וְכַשֵּׁם שֶׁכָּל צוּפוֹ שֶׁל אָדָם עוֹלָה וּמְדַבֵּר עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה
 וְהַמִּצְוֹת, כִּד הָעוֹלָמוֹת כָּלָם, אֲשֶׁר הֵן הַמָּה שְׁעוֹר קוֹמַת אָדָם, כְּמוֹ
 שֶׁכִּתְבֵנוּ לְעֵיל פָּרָק ו'. הֵם מְדַבְּרִים וּמְתַהַרְרִים וּמְתַעֲלִים.
 וְאָדָם הַיָּשָׁר הַעוֹבֵד אִמְתֵּי, לֹא יִפְנֶה דַעְתּוֹ וּפְחֻשְׁכֵּתוֹ בְּעַת
 צְמֻדָתוֹ לוֹ יִתְבַרֵּר שְׂבוֹ, אֲפִלּוּ כִּדֵי לְעֵלוֹת וּלְטַהֵר צוּפוֹ וּנְפִשׁוֹ, אֲלֵא
 שֶׁיַּעֲלֶה טוֹהַר מִחֻשְׁבָּתוֹ וּכְוִנָּתוֹ וּפְנֵה לְמַעְלָה לְתַקִּיָּה וְטַהֲרַת הָעוֹלָמוֹת
 הַקְּדוּשִׁים.

וְהוּא הֵיחָה גַם כָּל עֲנֵן עֲבוֹדָתָם שֶׁל הָאֲבוֹת, וְכָל הַצְּדִיקִים
 וְרַאשׁוֹנִים, שֶׁקִּיְמוּ אֶת הַתּוֹרָה קֹדֶם נְתִיבָתָהּ. כְּמוֹ שֶׁדָּרָשׁ רַחֵל עַל
 פְּסוּק "מִן הַבְּהֵמָה הַשְּׂהוּדָה" גו' (בְּרַאשִׁית ה', ח), וְאָמְרָה "מִכָּאֵן
 שֶׁלְמַד גַּח תּוֹרָה", וְאָמְרָה (יוֹמָא כ"ח ב'): "קִיָּם אֲבִינֵינוּ אֶת כָּל
 הַתּוֹרָה" (וְכֵן אֵינָא בְּבִרְאשִׁית רַבָּה פְּרָשָׁה צ"ב, וּבְבַמְדַבְּרֵי רַבָּה
 פְּרָשָׁה י"ד, וּבְתַנְחֻמָּא בְּנֵה, וּבְמַדְרָשׁ תַּהֲלִים מְזֻמֹּר א'").
 לֹא שָׁהִיוּ מַצְוִים וְעוֹשִׂים כִּד מַצְד הַדִּית, דָּאֵם כֵּן לֹא הָיוּ
 מַצְמִידִים חֵיו עַל דַּעְתָּם וְהַשְּׁגָתָם, אֲפִי שְׁהַשִּׁיבֵנו שְׁלִפֵי עֲנֵן שְׂרִישׁ
 נִשְׁמָתָם הַהֲכָרַת לָהֶם לְעֹבֵד וּלְשׁוֹת אֲפִי מַקְצַת מֵאֲחַת מִכָּל מִצְוֹת
 ה', וְלֹא הָיָה יַעֲקֹב אֲבִינוּ עִ"ה נוֹשֵׂא ב' אֲחִיוֹת, וְלֹא הָיָה עַמְרָם נוֹשֵׂא
 הוֹדְרָתוֹ ח"ו.

רַק מַצְד הַשְּׁגָתָם בְּטַהֵר שְׂכָלָם הַתְּקוּנִים הַנּוֹרָאִים הַנִּצְעָשִׁים בְּכָל
 מִצְוָה בְּהָעוֹלָמוֹת וְכוּחַת הָעֲלִיּוֹנִים וְתוֹמָנוּנִים, וְהַפְּנִימִים הַגְּדוּלִים
 וְהַתְּרַבֵּן וְהַרְיָסָה ח"ו שֶׁיִּגְדְּמוּ בָּהֶם אֵם לֹא יִקְיָמוּ"

לְכֵן כְּשֶׁהַשִּׁיבֵנו יַעֲקֹב אֲבִינוּ עִ"ה, שְׁלִפֵי שְׂרִישׁ נִשְׁמָתוֹ יִגְרַם
 תְּסַנְּתִים גְּדוּלִים בְּכוּחַת וְעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים אֵם יִשָּׂא נִשְׁמָתֵי אֲחִיוֹת
 אֵלּוֹ נִחַל וְלֵאמֹה, וְהַמָּה יִבְנוּ שְׁתִּיבָה אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל, יִגַּע פְּמָה
 יִגִּיעוֹת וְעֲבוֹדוֹת לְהַשִּׁיבֵנו שֶׁיִּנְשָׂאוּ לוֹ. וְכֵן הָעֲנֵן בְּצַמְרָם, שֶׁנִּשָּׂא
 יִכְבֵּר דוֹרָתוֹ שֶׁיִּצְאֵה מִמֶּנָּה מִשְׁתֵּי אֲחֵיוֹ וּמְרָם.

16. אור החיים הקדוש בראשית מטג

וְהַנּוֹכַח בְּעֵינֵי הוּא כִי הָאֲבוֹת כָּבְלוּ הַתּוֹרָה מִשֵּׁם שֶׁכָּבַל מִנַּח שֶׁכָּבַל מִתּוֹךְ שֶׁכָּבַל מֵאִדָּם הַרְאִשׁוֹן. אֲשֶׁר לְמַדָּה מִפִּי הַגְּבוּרָה דְכָתִיב אִז רָאָה וּגו' וַיֹּאמֶר לְאָדָם, (זֶהֲרִי
 ח"א קצט.) וּשְׂבִאֲמִצְעוֹתָה צוּרוֹ לְעֹבֵד גֵּן עֵדֶן וְכִמּוֹ שְׁפִירִישֵׁי בַפְּסוּק (לְעֵיל ב' ט"ו) לְעֹבֵד וּלְשִׁמְרָה. אִךְ לֹא נִצְטוּה אֵלּא עַל ד' מִצְוֹת שֶׁאֵם יַעֲבֹד עֲלֵיהֶם יִהְרַג אֲבֵל
 שֶׁאֵר הַתּוֹרָה קְרוֹב לְשֹׁכֵר אֵם יַעֲשֶׂה וְרַחֵק מִן הַתְּפִסָּה אֵם לֹא יִקְיָם, וְכִדְרָךְ עֵישׁ לֵנו גַּם אַחַר נְתִיבַת הַתּוֹרָה שִׁישׁ מִצְוֹת שֶׁאֵם יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם יִטוֹל שֹׁכֵר וְאֵם
 לֹא אֵין לוֹ עוֹנֵשׁ עֲלֵיהֶם כְּמוֹ כֵן הָיָה מִיּוֹם בְּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּכָל הַתּוֹרָה חוּץ מִן מִצְוֹת, הָאֲבוֹת לְצַד חֲבִיבוּתָם בֵּה' וְחֻשְׁקָם בְּאוֹשֵׁר עֲלִיוֹן קִיְמוּ הַכֵּל כְּאוֹמְרוֹ (כ"ז)
 ה') עַקֵּב אֲשֶׁר שָׁמַע וְגו', וְאִמְרוּ ז"ל (יוֹמָא כח): קִיָּם אֲבִירָה אֲבִינוּ אֲפִילוּ עִירוּבֵי תְּבִישִׁילִין וְאֵת בְּנֵי הַקִּיָּם תַּחְתּוּיָה לְהַרְוִיחַ תוֹעֵלַת מִצְוֹת וְעֶסֶק הַתּוֹרָה, אֲבֵל
 בְּמִקּוּם שֶׁהָיוּ רֹאִים תוֹעֵלַת דְּבַר הַהֲצֻלָּחָה לָהֶם כְּמוֹ שְׁתֹּאמֵר יַעֲקֹב כְּשֶׁהֲרִגִישׁ בְּהַצֻּלָּחָתוֹ בְּנִישׁוּאֵי שְׁתֵּי הָאֲחִיוֹת הַעֲלִים עֵין מְרִיחַת הַנִּמְשָׁךְ מִקִּיּוֹם הַמִּצְוֹת הַהוּא בֵּינוּ
 שֶׁאֵין לוֹ עוֹנֵשׁ אֵם לֹא יִקְיָמָה כֵּל עוֹד שֶׁלֹּא נִתְּנָה תּוֹרָה, וְמָה גַּם אֵם נֹאמֵר שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים עַל פִּי הַדִּיבּוּר כִּי הָאֲבוֹת נִבְרָאוּ הֵיוּ וְהָ אֵמֵר לָהֶם לְעֲשׂוֹת כֵּן. חֲבַר זֶה
 דוֹמָה לְמָה שֶׁכִּתְבֵנוּ רַמְבַּ"ם בְּהַלְכוֹת יִסּוּדֵי הַתּוֹרָה (פ"ט) כִּי נִבְרָא שְׁאֵמֵר לְעֹבֵד עַל אִיסוּר מֵאִיסוּרֵי הַתּוֹרָה לְפִי שַׁעַת שׁוֹמְעֵין לוֹ כְּאִילוּהוּ בְּהַר הַכְּרִמֶּל וְגו' גַּם יִאֲמֵן
 יַעֲקֹב שַׁעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה עַל פִּי נְבוֹאָתוֹ שֶׁיִּטוֹל לִישָׂא ב' אֲחִיוֹת לְפִי שַׁעַת לֹא שִׁיעֵקֵר אִיסוּר ב' אֲחִיוֹת, וְמָה גַּם כִּזְמַן שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם עוֹנֵשׁ עַל הַדְּבַר אֵלּא הַקְּרִבַת תוֹעֵלַת
 אֵם יִקְיָמוּ כְּזוֹכֵר, גַּם יִהוּדָה עַל יְדֵי מִלְּאָךְ הוֹרֶשֶׁה לְקַחַת תָּמַר כְּאוֹמְרָם ז"ל (ב"ד פ' פ"ד) לְמָה שֶׁנִּמְשָׁךְ מִמֶּנָּה מֵהַאֲצֻלַת נִשְׁמוֹת הַקְּדוּשׁוֹת, וְלִפִּי זֶה נֹאמֵר כִּי יַעֲקֹב
 נִרְאָה בְּעֵינָיו לְהַעֲנִישׁ רֵאוּבֵן עַל אֲשֶׁר חָלַל יְצוּעוֹ וְנִטְלָה מִמֶּנּוּ הַבְּכוֹרָה אוֹ שֶׁכֵּן נֹאמֵר לוֹ בְּנְבוּאָה, וְכִמּוֹ שֶׁכֵּן אֵמֵר הַכְּתוּב בְּדְבָרֵי הַיָּמִים (א' ה') רֵאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל כִּי
 הוּא הַבְּכוֹר וּבְחָלְלוֹ יְצוּעֵי אֲבִיו נִתְּנָה בְּכוֹרָתוֹ לְבְנוֹ יוֹסֵפִי.

17. בראשית פרק כה פסוק כב

ויתרצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרש את יקוק

5

21 רמב"ן שמות פרק כ פסוק ז

ואמת הוא ג"כ כי מדת זכור רמזו במצות עשה, והוא היוצא ממדת האהבה והוא למדת הרחמים, כי העושה מצות אדוניו אהוב לו ואדוניו מרחם עליו, ומדת שמור במצות לא תעשה, והוא למדת הדין ויוצא ממדת היראה, כי הנשמר מעשות דבר הרע בעיני אדוניו ירא אותו, ולכן מצות עשה גדולה ממצות לא תעשה, כמו שהאהבה גדולה מהיראה, כי המקיים ועושה בגופו ובממונו רצון אדוניו הוא גדול מהנשמר מעשות הרע בעיניו, ולכך אמרו דאתי עשה דחי לא תעשה, ומפני זה יהיה העונש במצות לא תעשה גדול ועושיין בו דין כגון מלקות ומיתה, ואין עושיין בו דין במצות עשה כלל אלא במורדין, כמו לולב וציצית איני עושה, סוכה איני עושה, שסנהדרין היו מכין אותו עד שיקבל עליו לעשות או עד שתצא נפשו:

22. רמב"ם הלכות אבל פרק א הלכה א

מצות * עשה להתאבל על הקרובים, שנאמר ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה', ואין אבילות מן התורה אלא ביום ראשון בלבד שהוא יום המיתה ויום הקבורה, אבל שאר השבעה ימים אינו דין תורה, אף על פי שנאמר בתורה ועש לאביו אבל שבעת ימים ניתנה תורה ונתחדשה הלכה ומשה רבינו תקן להם לישראל שבעת ימי אבלות ושבעת ימי המשתה.

23 תלמוד בבלי מסכת חולין דף ק עמוד ב

מתני'. נוהג בטהורה ואינו נוהג בטמאה, רבי יהודה אומר: אף בטמאה, אמר ר' יהודה: והלא מבני יעקב נאסר גיד הנשה, ועדיין בהמה טמאה מותרת לה? אמרו לו: בסיני נאמר, אלא שנכתב במקומו:

24 רש"י מסכת חולין דף ק עמוד ב

אמרו לו - פסוק זה שהזכירו עליו בסיני נאמר ועד סיני לא הוזכרו אלא שנכתב במקומו לאחר שנאמר בסיני וכתב וסידר משה את התורה כתב המקרא הזה על המעשה על כן הוזכרו בני ישראל אחרי כן שלא יאכלו גיד.

25 פירוש המשנה לרמב"ם מסכת חולין פרק ז משנה ו

[ו] לדעת ר' יהודה האוכל כזית מגיד הנשה של בהמה טמאה חייב שתי מלקיות משום בהמה טמאה ומשום גיד הנשה. ואין הלכה כר' יהודה. ושנים לבד לכלל הגדול הזה המובא במשנה זו והוא אמרם מסיני נאסר, והוא שאתה צריך לדעת שכל מה שאנו נוהרים ממנו או עושים אותו היום אין אנו עושים זאת אלא מפני צווי ה' על ידי משה, לא מפני שה' צוה בכך לנביאים שקדמוהו, דוגמא לכך, אין אנו אוכלים אבר מן החי לא מפני שה' אסר על בני נח אבר מן החי, אלא מפני שמשה אסר עלינו אבר מן החי במה שנצטווה בסיני שישאר אבר מן החי אסור. וכן אין אנו מלים בגלל שאברהם מל את עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שה' צונו על ידי משה להמול כמו שמל אברהם עליו השלום, וכן גיד הנשה אין אנו נמשכים בו אחרי אסור יעקב אבינו אלא צווי משה רבינו, הלא תראה אמרם שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה בסיני, וכל אלה מכלל המצות.

26 תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו עמוד ב

איתמר, רבי יוסי ברבי חנינא אמר: תפלות אבות תקנום; רבי יהושע בן לוי אמר: תפלות כנגד תמידין תקנום. תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא, ותניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי. תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא: אברהם תקן תפלות שחרית - שנאמר + בראשית י"ט + וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה,

(7)